

3. — ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԵԱՆՆԵՍ ԵՒ ԹԵՐՈՒԹԵԱՆՆԵՍ

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. — Մեր հին գրականությունում ամենեկն տրամաբանական ոճով կայ այս մարդուն մեջ. Գրեթե այն եղանակը որուն ուժը կուգայ մտածուհուն, անոր խորութենէն և իրաւութենէն: Այս պարագան է որ կ'անդրադառնայ, կը կարծեմ, որպէսզի իր նախադասութիւնը չըլլայ հատկուտ, շնչատ կամ օծուն, թոյլ ու սողոսկուն: Այլ ըլլայ ծանր, մտածուի հագնող, զայն տարազող, այդպէսով լայն և զօրաւոր յօրինում (constitution) մը: Կաթոլիկները զուր տեղը չէ որ կը հիանան այդ ֆրազիէն դրայ: Առաւելութիւն՝ որ շատ քիչ անգամ իր լեզուն ենթարկուած ըլլայ Ոսկեզարէն վերջ մեր գրողները պղտորող յանցանքներուն, անճշտութեանց, քերականական զանցումներուն, կուտակման, բառական հետորոշութեան, օգայնութեան ևն: Այլշան կրկնրոնեան կ'անուանէ անոր ոճը: Վերապահեմ այդ կարծիքէն քանի որ հոմալացի առտեաբանին տրամաբանութեան մօտ միտք մը թէ՛ և, Լամբրոնցանին չունի զգայարանքը գեղեցիկ ֆրազին: Ձէ հետորոշած, պատիւ մըն է այդ իրեն, բայց չէ ալ յօրինած, այս վերջին բառը առնելով արուեստի իմաստով:

Բ. — Անհուն իր անճակաւնութիւնը որ լեցուցած է իր 30 տարիները, լեցուցած է իր գործը ու եօթը դար է և չէ պաղած զեռ իր կրակէն: Իր թուղթերէն եթէ զեղչենք պարագայականը ու դաւանաբանականը, մնացածը կեանքն է այս անգամ — զխազրով —, այսինքն ամէն ժամանակներու ու ամենէն հրատապ հարցերը: Անոր շնորհ չենք կրնար մտածել այլ կ'ապրինք: Ահա թէ ինչու թուղթերուն խռովիչ գեղեցկութիւնը բանաստեղծութեան պէս կը տպաւորէ մեզ:

(3)

Թ. ՕՇԱԿԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԱԴՐԱԿԱՆ

ՆԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԸ

(ՂԱՍ. Է. 11 — 17)

Նոր Կտակարանին մէջ այս քաղաքին անունը Ղուկաս Աւետարանով միայն յիշատակուած կը գտնենք (Ղկա. Է. 11), Այժմ՝ երեմիայի այս քաղաքը կիսակործան գիւղի մը երեւոյթը ունի, Նեյքն անունով աղաւաղուած, խղճալի և ցեխոտ յաջորդական խրճիթներու շարքով մը, ձէպէլ էլ—Տահի կամ Փոքր—Հերմոնի հիւսիսային—արեւմտեան անկեան ծայրը հաստատուած, ուրկէ՛ գէպի վար Սգրայիլի ընդարձակ և կանաչադարձ դաշտը կը տարածուի:

Լեռը ձէպէլ—Տահի կը կուռուի, սուրբ հռչակուած իսլամ կրօնաւորի մը անունով, որուն գերեզմանը լերան գագաթին վրայ ցոյց կը տուի, կոնաճեւ կատարով մը բարձրացած:

Փոքր Հերմոն լեռը, երեք լեռներու կատարներէ կը բաղկանայ, գրեթէ միեւնոյն բարձրութեամբ (1815 ոտք բարձր ծովու մակերեսէն), արեւելեան կողմինը՝ ձեպէլ—Անարուս, մէջտեղինը՝ ձեպէլ—Անուլ, երկուքն ալ հարախային կազմուածքով, իսկ հարաւ—արեւմտեանը՝ ձեպէլ—Տահի՝ պաղալթի կազմուածք ունի:

Այժմ այս գիւղին մէջ հազիւ 200 իսլամներ կը բնակին: Դիւղին շուրջը բազմաթիւ քարէ աւերակներ և փլատակներու մնացորդներ կան, որոնք ցոյց կուտան թէ՛ անցեալին մէջ այս տեղը շատ կարեւոր քաղաք մըն է եղած: Քաղաքը ժամանակին պարիսպներով շրջապատուած և ամրացուած չէր հաւանաբար, վասնզի՛ պարիսպի և ամրութեանց մնացորդներ և հետքեր գոյութիւն չունին: Սակայն, Գօնատէր, «Վրասաշինութեան Արուեստը» առնունով իր գրքին մէջ (էջ 122) Ղուկասի Աւետարանին, «ի դուռն քաղաքին» (12) հատուածէն, պարիսպի մը հետքը մատնանշել ցոյց տալ կ'ուզէ, սակայն՝ այս ենթադրութիւնը հաւանական չէ. օրինակի համար, երբ Վճորին դուռը, «Անցքին դուռը» և կամ «Անկեան դուռը» կ'ըսենք,

հոն յիշուած տեղւոյն մէջ ոչ մէկ դուռ և կամ պարիսպ գոյութիւն ունի, պարզապէս անցք մըն է, հոս ալ այս պարագան պէտք է եղած ըլլայ:

Սթանլէյ Վիլսոն և Պաղեստին» գրքին մէջ (էջ՝ 357) կ'ըսէ թէ «Ոչ մէկ վանք ու ոչ մէկ աւանդութիւն» քաղաքին դուռը ցոյց չի տար»:

Ողջալի խորհրթներու մէջ փոքրիկ մզկիթը, որ ցարգ գոյութիւն ունի, և որ զարմանալիօրէն ՎՄԵՐ Տէրոջ Յիսուս Գլխատոսի տեղը» կը կոչուի, այս անունին անուանակոչութենէն կարելի է ենթադրել թէ՛ տեղը հին քրիստոնէական եկեղեցի մըն էր ժամանակին, որ նախկին չըջանին անհետացաւ, խաչին տեղ ժամին հովա. նաւորից գայլ, սակայն անունը մնաց միշտ. «ՎՄԵՐ Տէրոջ Յիսուս Գլխատոսի տեղը» անուանակոչութեամբ...:

Հիշեալ մաշաձ քարէ աստիճանները, որոնք գէպի գիւղը կը բարձրանան, Ղուկասի Աւետարանին մէջ յիշատակուած յիշատակելի այդ օրէն ի վեր կարծես թէ՛ փոխուած չեն, երբ հոն՝ մեր Տէրը միամօր և այրի կնկան մեռելական թափօրին հանդիպեցաւ և անոր որդին յարոյց ի մեռելոց: Գիւղին մէջ, ասդին անդին ծակեր և խորշեր կը տեսնուին: Ննային» երբա. յեցերէն «գեղեցկութիւն», «հաճոյատե. սիլ» կը նշանակէ, Թալմուտն ալ կը յիշատակէ Ննային քաղաքը, ուր՝ կ'ըսուի թէ՛ քաղաքը ակնապարար տեսարան մը ունի: Որպարեւ Ննային» անունը բառին սենցած նշանակութիւնը կ'արտացոլացնէ, Պաղեստինի մէջ, ո՛չ մէկ տեղ այնքան գեղեցիկ այնքան գրաւիչ տեսարան մը ունի որքան Ննայինը:

Ննայինի մօտակայ և չըջակայ լեռներուն և բլուրներու վրայ է որ Հին կտա. կարանին մէջ յիշատակուած պատմական արժէք և նշանաւոր հանդիպացած՝ գէպե. ըն և եղելութիւնները տեղի ունեցած են:

Վարը՝ սարահարթին վրայ Եզրայէլի լայնատարած և կանանչադարգ դաշտը կը տարածուի, որ ի մասնաւորի Պաղեստինի պատմութեան մէջ հուշակուած անուն մըն է, հոն էր որ Նաբուգոդոնոսորի օրերէն մինչև Նաբոլէոն Նաբաբարթ անեղ և մեծ պատերազմներ և ճակատամարտերի մղուեցան: Այլ կողմէն՝ Նազարէթի բլուրները,

բարձունքները և լեռները կը տեսնուին, իսկ ձախ կողմէն Գեղընէի լեռները իրենց թխորակ քարերով և կանանչութիւններով, հեռուէն՝ կարմիրգու լեռը Միջերկրականի կապոյտին վրայ բարձրացած բնական բերդի մը կը նմանի, աւելի հեռուն, հեւքիսէն Մեծն Հերմոն լեռան ձիւնածածկ զապաթը կը տեսնուի, որ կ'իշխէ բոլորին վրայ:

Գեղընէ լեռներուն վրան էր որ Սաւուդի և Յովնաթանի մահը պատահեցաւ և երբ Դաւիթ թագաւոր-մարգարէն իմացաւ իր սիրելի Սաւուդի և Յովնաթանի մահը, ողբաց և ողբեր գրեց, որոնք երա. րայեցիներու կողմէն կ'երգուէին իրբեւ սուգի և տրտմութեան բեղեր, «Էկրինք Գեղընայ, մի՛ իլցէ ի ձեզ ցօղ, և մի՛ եկեսցէ ի վերայ ձեր անձրեւ...» (Բ. Թագ. Ա. 21): Դաւիթ մարգարէն լացաւ և լացուց հրեայ ժողովուրդը, հրեայ աղջիկները լացին երկար ժամանակ, իրենց սիրելիներուն աղէտալի մահը ողբալով: «Դեսեբ խառնելի, լացէ՛ք ի վերայ Սաւուդայ, լացէ՛ք ի վերայ նորա որ գգեցուցանէ ձեզ կարմիր»՝ հանգրծալ զարգուն ձերով, որ արկանէր զարդս ռուկոյ ի վերայ հանգրծալ ձեզ ձերոց» (Բ. Թագ. Ա. 24):

Գիւղին սարահարթին արեւելեան ծայրին վրայ, եկեղեցի մը կայ, հաւանաբար Դ. դարէն մնացած, հին եկեղեցիի մը աւերակներուն վրայ շինուած, ըստ աւանդութեան հոն՝ ուր մեր Տէրը այրի և միամօր կնոջ որդին յարոյց:

Ննայինի հին եկեղեցին, Ուալակրինբու Ս. Երկրէն հեռանալէն վերջ, մզկիթի մը վերածուեցաւ, որուն աւերակներուն վրայ սուրիչ մզկիթ մը կառուցուեցաւ: 1880 թուականին, Ֆրանչիսկանները երկար բանակցութիւններէ վերջ, Ֆրանսական հիւ. պատասխան ջախջախութեամբ և օգնութեամբ աւերակ մնացած տեղւոյն տէրը եղան և հինին վրայ նոր եկեղեցի մը շինեցին, որ մինչև ցարգ կը տեսնուի:

Եկեղեցիին մօտը, առատահոս և դու. լալ աղբիւր մը կայ, Ննայինի առաջան անունով, կոնածէւ տաշտով մը, որուն առընթին քանի մը հատ հին դամբարաններ կան անտաշ քարերով:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵՏԻ